

machella, hi estan amplament difoses.

Hi ha encara una altra denominació de la nostra planta, de formació paral·lela, assenyalada per Antoine Thomas (*Rom.* XLII, 380) i el FEW. *Bove-retina* 'Ononis spinosa' apareix en glosses llatines, sigui en aquesta forma primitiva (*retinere* 'retenir', cf. el nostre *regnes RETĪNAS*) sigui en les sincopades **boveretna* i *boberena*, -*redna*: d'ací fr. mj. *bouverande* i *bougrane* [1544], on la *v* darrere *ou* s'ha canviat en *g*; avui bastant difós en els parlars normands i sobretot picards (cf. ALF 1480 i Rolland *Flore Pop.* iv, 46); d'aquí en realitat ve el fr. *bugrane*, que va desorientar Prati, un poc deformat per una pseudo-etimologia de botànics. Altrement els parlars del domini francoprovençal presenten el mot en disposició inversa *rēna-bé*, des del Jura fins a l'Àin i des de Vaud fins a Savoia.

¹ Segons una cita que tinc indirecta figuraria allí en el fº 39. Cf. *EstiRaramon* v, 51. Però hi ha una grossa errada que fa desconfiar d'aquesta comprovació. Transcriu la cita d'AlcM. Aquest dice. diu que ve «del ll. VULGAGO», però no existeix tal mot llatí, encara que potser s'hagi creat en alguna de les múltiples terminologies en llatí bàrbar modern formades per botànics. No la de Linneu ni les altres relativament autoritzades. Per «llatí» s'entén la llengua dels romans o de l'alta Edat Mitjana. Apareix *bugago* un sol cop en una glossa molt tardana com a alteració d'un *bugillo* més ben documentat i molt més antic (però no se sap bé quina planta era ni d'on pot sortir això), veg. Walde-H., s. v. — ² Potser també a Fraga, car AlcM atribueix a aquesta ciutat un *bolimaga* definit estranyament «espurna». En publicar-se el primer vol. de l'AlcM l'únic dialectòleg que havia treballat a Fraga era Barnils, home molt descurat, sobretot en les seves anotacions lexicogràfiques; és clar que hi ha errada. Ara bé, en la monografia de Barnils sobre el parlar de Fraga l'error s'agreuja car allí (BDC iv, 39) apareix per a «espurna» un *botimáge*, on l'errada de còpia introdueix una -*t*- sens dubte espúria. S'endevina que Barnils havia pres la nota amb mala lletra, amb una equivalència diferent (potser 'espina') i després en passà una nota errada a AlcM i la publicà encara pitjor en el seu article. Ni en les notes que tinc preses a Fraga mateix ni en les d'altres no hi ha res semblant d'allí ni d'enlloc per anomenar una espurna. — ³ Usant-se fins a Ànsó deu entrar en el domini base de Navarra. Allí citen un *bolaga* per a Ultzama i Erro, que són al NE. de Pamplona, i potser resulten d'assimilació d'un **bolnaga*, però com que defineixen «trifímino», que no sé quina planta és, no asseguram que es tracti d'aquest mot. — ⁴ Nota que ha ampliat amb més dades pirinques en *Le Gascons*, § 128. Cf. també Séguy, *Les Noms Pop. des Plantes...*, §§ 528. — ⁵ A causa de les punxes el furbesco italià anomena *bonaghe*, per comparació, els esperons; ço que motivà la primera nota de Prati.

Bolquer, bolquet, bolquim, V. bolcar Boltereny,

eiv., V. *voltor* (pròpiament 'pudent com un voltor')

BOLTERENY, 'brutal', 'matusser, deixadot', mot eivissenc d'origen incert, probablement provinent del ll. VULTURINUS 'semblant a un voltor' (ll. VÜLTUR, -ÜRIS): es deu tractar d'una relíquia del mossàrab local, **boltrin*, transmesa al català de l'illa per l'àrab en la forma *bolterén* d'acord amb les regles fonètiques de l'hispanoàrab. □ 1.ª doc.: 1933, AlcM.

Ens escriu Mn. Antoni Costa, savi rector de Sant Mateu d'Albarca, en la conservadora i brava costa occidental de l'illa, que ha passat la vida observant finament el parlar popular dels vells eivissencs: «és ben usat entre nosaltres; les dues *e* sonen com les *e* d'*empeny* [əmpəy; doncs: *bultarəy*]; sempre es pronuncia amb *b*; diem *boltereny*, -*enya*, a un o una, quan tenen un caràcter *esquerp*, de reaccions violentes (*nic, niga*, diem a Eivissa); els castellans dirien: *corajudo, que tiene malas pulgas*; els soldats, si parlen d'un oficial *esquerp*, diran que «és ben *boltereny*» (9-II-1977). El primer coneixement del mot ens venia de l'AlcM [fornit per enquesta eivissenca, no de Macabich, em diuen], «adj. Deixadot en el vestir (eiv.), *bultarəy*».

Però ens hem volgut assessorar amb el millor i més delicat coneixedor que tenen avui les coses i el llenguatge eivissenc i català comú, M. Villangómez: «existeix realment a Eivissa; el pronuncien amb *u* i amb *b*; el primer que m'ho confirma plenament és un home de Vila, no pagès, que ho ha sentit dir sovint als vells mariners; en les mateixes paraules que ell va emprar: matusser (bé, ell va dir *xapucer*), que fa les coses a la bruta, no mirat; no és exactament el sentit que dóna AlcM, referent sols al vestir deixadot; és més ampli: la persona *boltereny* és deixadota en tot (feines, etc.). Jo no ho havia sentit dir mai, malgrat ser de Vila: m'he relacionat molt més amb els pagesos que amb els mariners; però també em diuen que el mot existeix a la pagesia, igualment en un sentit despectiu, però així mateix amb un de diferent: un *moltó* o una *ovella boltereny*s són els que tenen les banyes molt poc desenrotllades, només uns bonyes o principis de banyes».

En substància, doncs, tenim un mot arrelat entre els elements més tradicionalistes dels parlants eivissencs. No havent-hi res de verament comparable en cap altra comarca balear ni en altres terres de la llengua, ens deixariem dur per alguna semblança fàcilment palpable en el camp dels adjectius (com oc. ant. *voltitz* «détourné, inconstant; voûté, concave, cambré; rond, grand, en parlant des yeux»; i no m'hi oposaria, tot i la vaguetat quasi contradictòria en l'analogia semàntica, si en l'aspecte fonètic i formatiu, decisiu en etimologia, es veiessin camins per llançar un pont).

Em sembla, però, més raonable que ens atinguem als sons, si les intuïcions semàntiques no xoquen amb grossos obstacles, i ací justament sembla que el doble vessant de brutalitat i immundícia ens encoratja a pensar en les característiques d'un voltor; i no importa gaire aclarir si avui hi ha voltors o no a part